

TIẾP CẬN VÀ SỬ DỤNG CÁC THUẬT NGỮ “GIẢI PHÁP QUẢN LÝ” VÀ “BIỆN PHÁP QUẢN LÝ” TRONG NGHIÊN CỨU KHOA HỌC QUẢN LÝ

○ TS. NGUYỄN PHÚC CHÂU*

Khi nghiên cứu quản lý một hoạt động xã hội nào đó, người nghiên cứu thường tiếp cận bằng phương pháp luận duy vật lịch sử và duy vật biện chứng; từ đó, đề xuất các giải pháp quản lý (GPQL) hoặc biện pháp quản lý (BPQL) nhằm đảm bảo chất lượng và nâng cao hiệu quả hoạt động đó. Tuy nhiên, hiện nay, vẫn có thực trạng một số đề tài nghiên cứu khoa học (NCKH), luận văn thạc sĩ và luận án tiến sĩ có mục đích đề xuất giải pháp hoặc BPQL nhưng chưa thực hiểu tường minh về BPQL và GPQL. Bài viết chia sẻ với bạn đọc về logic tiếp cận để đề xuất GPQL hoặc BPQL trong những công trình khoa học về quản lý.

1. Nội hàm thuật ngữ GPQL và BPQL

Trước hết, thuật ngữ được hiểu là các từ ngữ biểu thị một khái niệm xác định thuộc hệ thống những khái niệm của một ngành khoa học nhất định. Trong đó, quản lý, giải pháp và biện pháp là những khái niệm được dùng thường xuyên trong khoa học quản lý nên GPQL và BPQL được hiểu là các thuật ngữ về khoa học quản lý.

Trong các tài liệu khoa học sử dụng tiếng Anh, giải pháp và biện pháp là các từ khác nhau. Cụ thể: Measure hoặc Means đều chỉ biện pháp (ví dụ: Administrative measures được hiểu là biện pháp hành chính, hoặc Technical means được hiểu là biện pháp kỹ thuật); còn solution là chỉ giải pháp (ví dụ: These events have raised hopes of a peaceful solution được hiểu là những sự kiện này làm ta hi vọng là sẽ có một giải pháp hoà bình) (1).

Ở Việt Nam, do đặc điểm lịch sử, một số thuật ngữ (trong đó có «giải pháp» và «biện pháp») nếu được cất nghĩa bằng từ Hán - Việt và hơn thế nếu được tiếp cận theo phương pháp luận của

triết học Mác - Lê nin thì nội hàm của chúng được tường minh hơn.

Theo nghĩa Hán - Việt:

- Giải được hiểu là phân tách cho rõ lẽ, rõ sự, ngoài ra còn có nghĩa là cởi ra, tháo gỡ ra, loại bỏ đi (2; tr 610).

- Biện được hiểu là phân tách được đúng hoặc sai, tốt hoặc xấu một sự vật, hiện tượng; nghĩa là xem xét các sự vật, hiện tượng rồi chia ranh rẽ ra đúng, sai, tốt, xấu. Biện còn có nghĩa là tranh luận bằng lời nói, bằng văn chương để hiểu rõ cái hay, cái dở của một sự vật, hiện tượng (ví dụ tranh biện, biện bác, phản biện) (2; tr 669).

- Pháp được hiểu là cách làm, cũng có thể hiểu là phép hay thuật (thủ thuật) để «giải». Pháp còn được hiểu là cách làm giỏi để mọi người bắt chước mà làm theo (2; tr 337).

Theo triết học Mác - Lê nin, mâu thuẫn là hiện tượng đặc thù, mang tính quy luật tất yếu của sự vận động phát triển xã hội; phương pháp luận để tạo động lực cho sự phát triển xã hội là phải xoá bỏ được các mâu thuẫn này sinh từ sự vận động phát triển đó.

Đối với một hoạt động xã hội, mâu thuẫn, khó khăn và bất cập được hiểu là những hiện tượng đặc thù, mang tính quy luật tất yếu và là nguyên nhân kìm hãm chất lượng và hiệu quả của hoạt động. Như vậy, để hoạt động có chất lượng và hiệu quả, các chủ thể của hoạt động (trong đó có cả người quản lý) phải tìm cách xoá bỏ mâu thuẫn, tháo gỡ khó khăn, bất cập này sinh từ chính hoạt động đó hoặc từ các mối quan hệ biện chứng giữa môi trường luôn luôn thay đổi của hoạt động với hoạt động ấy.

* Học viện quản lý giáo dục

Như vậy: *Giải pháp hay GPQL* một hoạt động xã hội là cách thúc xoá bỏ các mâu thuẫn hoặc tháo gỡ các khó khăn hoặc khắc phục các bất cập này sinh từ chính hoạt động đó và từ các mối quan hệ biện chứng giữa môi trường của hoạt động với hoạt động ấy; *Biện pháp hay BPQL* một hoạt động xã hội là việc phân tích các mặt đúng hoặc sai, tốt hoặc xấu trong quản lý hoạt động đó để chỉ ra cách thức duy trì và phát huy cái đúng, loại bỏ cái sai; đồng thời bổ sung cách làm mới tốt hơn để hoạt động đó có chất lượng hơn và hiệu quả hơn.

2. Logic tiếp cận GPQL và BPQL trong NCKH quản lí

Về mục đích sử dụng, các thuật ngữ GPQL hoặc BPQL đối với một hoạt động xã hội đều nhằm cải biến (đổi mới) hoạt động quản lí để đạt tới mục tiêu của hoạt động đó với chất lượng và hiệu quả cao hơn. Nhưng logic lập luận để chỉ ra GPQL khác với BPQL ở chỗ:

- Logic của việc đề xuất GPQL một hoạt động xã hội là dựa trên cơ sở lí luận và thực tiễn quản lí hoạt động đó, để phát hiện các nguyên nhân (do mâu thuẫn, khó khăn và bất cập này sinh trong thực tiễn quản lí hoạt động ấy); từ đó xoá bỏ mâu thuẫn, tháo gỡ khó khăn, bất cập nhằm làm cho hoạt động đó có chất lượng và hiệu quả hơn. Mỗi cách thức xoá bỏ một mâu thuẫn, hoặc tháo gỡ một khó khăn, hoặc khắc phục một bất cập là một GPQL.

- Logic của việc đề xuất BPQL một hoạt động xã hội là dựa trên cơ sở lí luận và thực tiễn quản lí hoạt động đó, để phân tích, đánh giá, lựa chọn cách làm đúng đắn, hiệu quả nhất, hạn chế cái sai ở mức thấp nhất... làm cho hoạt động đó có chất lượng và hiệu quả hơn. Mỗi cách thức giữ lại một cách làm đúng và tốt, hoặc loại bỏ một cách làm sai và xấu, hoặc bổ sung một cách làm mới tốt hơn và đúng hơn là một BPQL.

3. Những điểm cần lưu ý về việc lựa chọn đúng thuật ngữ trong NCKH quản lí

Trong NCKH quản lí, việc xác định tên đề tài, mục tiêu, giả thuyết, nhiệm vụ, cách tiếp cận, phương pháp và sản phẩm nghiên cứu là rất quan trọng và phải tuân theo một trật tự nhất định. Trước khi xác định một vấn đề nghiên cứu (tên đề tài), người nghiên cứu phải có phán đoán dựa trên suy luận của mình về thực trạng hoạt động

quản lí sẽ nghiên cứu để đưa ra giả thuyết nghiên cứu. Nếu giả thuyết nghiên cứu có tính khoa học cao sẽ thể hiện được hướng tiếp cận nghiên cứu trong đó; nhờ vậy, có cơ sở xác định mục tiêu, nhiệm vụ và các sản phẩm nghiên cứu, rồi chính xác hóa lại tên đề tài.

Như vậy, trong quá trình nghiên cứu, có thể có một trong hai tình huống xảy ra:

- Nếu phán đoán hoạt động quản lí đang vận hành trong tình trạng có các mâu thuẫn, khó khăn hoặc bất cập, thì giả thuyết khoa học phải giả định rằng «nếu xoá bỏ được các mâu thuẫn, khắc phục khó khăn hoặc bất cập (nêu cụ thể) thì chất lượng và hiệu quả hoạt động quản lí đó sẽ tốt hơn». Trong trường hợp này, cách tiếp cận phải theo hướng đề xuất GPQL và một trong những nhiệm vụ nghiên cứu là tìm ra được các nguyên nhân kìm hãm chất lượng và hiệu quả hoạt động là do mâu thuẫn, khó khăn hoặc bất cập. Từ đó đề xuất cách thức xoá bỏ mâu thuẫn, khắc phục khó khăn hoặc bất cập. Như vậy, mục tiêu nghiên cứu phải là đề xuất các GPQL và tên đề tài cũng phải đặt theo hướng đó.

- Nếu phán đoán hoạt động quản lí đang vận hành trong tình trạng có các tác động của người quản lí vừa đúng vừa chưa đúng và còn thiếu thì giả thuyết khoa học phải giả định rằng «nếu phát huy được tác động đúng và tốt, loại bỏ đi được tác động chưa đúng và bổ sung thêm các tác động còn thiếu; thì chất lượng và hiệu quả hoạt động quản lí đó tốt hơn». Trong trường hợp này, cách tiếp cận phải đi theo hướng đề xuất các BPQL và một trong những nhiệm vụ nghiên cứu là phải tổng hợp, đánh giá được các tác động quản lí đã có để chỉ ra cái đúng và tốt, cái sai và xấu, cái còn thiếu cần phải bổ sung. Từ đó đề xuất cách thức giữ lại và phát huy tác động nào, loại bỏ đi tác động nào, bổ sung thêm tác động mới nào. Như vậy, mục tiêu nghiên cứu phải là đề xuất các BPQL và tên đề tài cũng phải đặt theo hướng đó. □

(1) Oxford University Press. *Oxford Advanced Learner's Dictionary*. New Edition, 1995.

(2) Thiều Thủ. *Từ điển Hán - Việt*. NXB Thành phố Hồ Chí Minh, 1999.

Tài liệu tham khảo

1. Ruzavin G.L. *Các phương pháp nghiên cứu khoa học*. NXB Khoa học và kỹ thuật, H. 1993.